

246351

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย

หน่วยสภากาชาดรณรงค์
การวิจัยเพื่อพัฒนาหน่วยสหเวชศาสตร์ชุมชนต้นแบบ
คณะสหเวชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ
สำนักงานสาธารณสุขอำเภอดำเนินสะดวก

ห้องตรวจรักษาโรค

รองศาสตราจารย์ ดร. วินัย ดะห์ลัน และคณะ
คณะสหเวชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทุนอุดหนุนการวิจัย งบประมาณแผ่นดิน ประจำปี ๒๕๕๐ - ๒๕๕๑

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย

การวิจัยเพื่อพัฒนาหน่วยสหเวชศาสตร์ชุมชนต้นแบบ เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ

Research for Development of Model Community
Allied Health Science Unit for Health Promotion

โดย รองศาสตราจารย์ ดร. วินัย ดะห์ลัน และคณะ

ทุนอุดหนุนการวิจัย งบประมาณแผ่นดิน ประจำปี ๒๕๕๐ - ๒๕๕๒

โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาหน่วยสหเวชศาสตร์ชุมชนต้นแบบ เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ

คณะผู้วิจัย

ที่ปรึกษางานวิจัย

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์เทพ หิมะทองคำ

รองศาสตราจารย์ ดร. รัชนา ศานติยานนท์

นางดารวัลย์ ศรีธัญรัตน์

นายไพรัตน์ มโนสารโสมณ

คณะผู้วิจัย

รองศาสตราจารย์ ดร. วินัย ดะห์ลัน

รองศาสตราจารย์ สมนึก กุลสถิตพร

รองศาสตราจารย์ ภาณุ. ดร. จงจิตร อังคทะวานิช

รองศาสตราจารย์ สุพรรณ สุขอรุณ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วนิดา นพพรพันธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทิพย์เนตร อริยปิณฑ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปราณิต เพ็ญศรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริชัย อติศักดิ์วัฒนา

อาจารย์ ดร. สุวิมล ทรัพย์วโรบล

อาจารย์ ดร. รัชนีพร ดิยะวิสุทธิศรี

อาจารย์ ดร. มณฑกาน ไชยกุมาร

อาจารย์ภูษิตา บริสุทธิกุล

นางสุพัตรา พรชัยสกุลดี

คณะสหเวชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิตติกรรมประกาศ

Acknowledgement

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์เกียรติคุณนายแพทย์เทพ หิมะทองคำ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลเทพธารินทร์เป็นอย่างสูงที่กรุณาให้คำปรึกษาที่เป็นประโยชน์อย่างมากต่อการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณคุณคุณดารวัลย์ ศรีธัญรัตน์ รักษาการผู้อำนวยการศูนย์บริการสาธารณสุข 12 จังหวัดเทียง เนตรวิเศษ เขตบางคอแหลม จังหวัดกรุงเทพมหานคร และคุณไพรัตน์ มโนสารโสภณ สาธารณสุขอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ที่ให้การสนับสนุนเป็นอย่างดีทั้งในด้านข้อมูลเบื้องต้นทางสาธารณสุข ประสานงานกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในศูนย์บริการสาธารณสุข/สถานีอนามัย เพื่อให้การสนับสนุนการวิจัย ประสานงานกับอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม./อสม.) ในการเข้าร่วมโครงการ รวมทั้งเอื้อเฟื้อสถานที่ในการจัดตั้งหน่วยสหเวชศาสตร์ชุมชน

ขอขอบคุณพนักงานสหเวชศาสตร์ชุมชนทั้ง 2 รุ่น จำนวน 42 คน ที่มีความตั้งใจ กระตือรือร้น และเต็มใจให้บริการประชาชนในฐานะพนักงานสหเวชศาสตร์ชุมชน จนทำให้โครงการประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

ขอขอบคุณชาวบ้านและผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังต่างๆ ทุกท่านที่เข้าร่วมโครงการ ทั้งจากที่อาศัยอยู่ในเขตบางคอแหลม จังหวัดกรุงเทพมหานคร และอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ที่กรุณาเป็นอาสาสมัครของโครงการ และแสดงให้เห็นถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการวิจัยในครั้งนี้

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณคณะสหเวชศาสตร์ และฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่กรุณาอำนวยความสะดวกทางด้านเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ที่กรุณาพิจารณาอนุมัติงบประมาณในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

คณะผู้วิจัย

สิงหาคม 2553

บทคัดย่อ

วินัย ดะห์ลัน^๑, สมนึก กุลสถิตพร^๒, วนิดา นพพรพันธ์^๓, สุพรรณ สุขอรุณ^๔, สุวิมล ทรัพย์วโรบล^๑,
สิริชัย อติศักดิ์วัฒนา^๑, ทิพย์เนตร อริยปิณฑี^๑, ปราณีต เพ็ญศรี^๑, รัชนีพร ดิยะวิสุทธิศรี^๑,
มนทกาน ไชย कुमार^๒, ภูษิตา บริสุทธิกุล^๒, สุพัตรา พรชัยสกุลดี^๕

246351

หนึ่งในปัญหาของระบบบริการสาธารณสุขของประเทศไทย คือการขาดบุคลากรทางด้านสหเวชศาสตร์ อันได้แก่ นักเทคนิคการแพทย์ นักกายภาพบำบัด นักโภชนาการ และวิชาชีพอื่นที่เกี่ยวข้อง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนจึงไม่ได้รับบริการทางสาธารณสุขอย่างทั่วถึง และมีประสิทธิภาพ การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนานักสหเวชศาสตร์ชุมชนที่มีบุคลากรทางสาธารณสุขที่สามารถให้บริการทางด้านการสร้างเสริมสุขภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ การดำเนินการวิจัยเริ่มต้นด้วยการศึกษาพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย การพัฒนาหลักสูตรที่จะใช้อบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ให้เป็นพนักงานสหเวชศาสตร์ชุมชน การจัดตั้งหน่วยสหเวชศาสตร์ชุมชนขึ้นที่สถานีอนามัย การจัดระบบการบริหารจัดการเพื่อให้พนักงานสหเวชศาสตร์ชุมชนสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มความสามารถ และการประเมินผลการปฏิบัติงานของพนักงานสหเวชศาสตร์ชุมชน ผลจากการดำเนินโครงการวิจัยได้พัฒนาหลักสูตร “พนักงานสหเวชศาสตร์ชุมชน” ที่มีเนื้อหาครอบคลุมความรู้พื้นฐานทางด้านสหเวชศาสตร์ชุมชน และศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง เนื้อหาในหลักสูตรมีจำนวน 14 หัวข้อ ใช้ระยะเวลาในการอบรมทั้งสิ้น 96 ชั่วโมง การวิจัยในครั้งนี้ผลิตพนักงานสหเวชศาสตร์ชุมชน ขึ้น 2 รุ่น รุ่นแรกสำหรับพนักงานสหเวชศาสตร์ชุมชน สังกัดศูนย์บริการสาธารณสุข 12 จังหวัด เชียง นครพิเศษ เขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร จำนวน 14 คน เพื่อเป็นตัวแทนของการบริการทางด้านสหเวชศาสตร์ชุมชนให้กับประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมือง และรุ่นที่สองสำหรับพนักงานสหเวชศาสตร์ชุมชน สังกัดสถานีอนามัย 6 แห่ง ได้แก่ สถานีอนามัยหนองสลิค สถานีอนามัยตำบลดอนไผ่ สถานีอนามัยตำบลตาหลวง สถานีอนามัยตำบลดำเนินสะดวก สถานีอนามัยบ้านบัวงาม และสถานีอนามัยตำบลท่านัด อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี จำนวน 28 คน เพื่อเป็นตัวแทนของการบริการทางด้านสหเวชศาสตร์ชุมชนให้กับประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนชนบท พนักงานสหเวชศาสตร์ชุมชนมีภาระหน้าที่หลัก 4 ด้าน ได้แก่ งานตรวจคัดกรองโรคไม่ติดต่อเรื้อรังร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข งานให้คำแนะนำด้านโภชนาการและการออกกำลังกายสำหรับประชาชนทั่วไป และผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังต่างๆ งานสหเวชศาสตร์ชุมชนเยี่ยมบ้านสำหรับประชาชนที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงและผู้ป่วยที่ไม่สามารถเดินทางมาที่สถานีอนามัยได้ และงานรณรงค์ทางด้านสหเวชศาสตร์ชุมชน โดยพนักงานสหเวชศาสตร์ชุมชนจะทำหน้าที่เสมือนเป็นผู้ประสานงานทางด้านสาธารณสุขระหว่างเจ้าหน้าที่สาธารณสุขกับชาวบ้าน พนักงานสหเวชศาสตร์ชุมชนที่ได้รับการพัฒนาขึ้นจำนวน 42 คน

สามารถให้บริการชาวบ้านทั้ง 2 พื้นที่รวมกันมากกว่า 10,000 คน ผู้ที่ไม่เคยได้รับการตรวจคัดกรองสุขภาพมาก่อนได้รับการตรวจมากกว่า 2,000 คน ผู้ที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงต่อการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคอาหารให้เหมาะสมกับระดับสุขภาพมากกว่า 1,000 คน มีผู้ที่ออกกำลังกายเป็นประจำสม่ำเสมอเพิ่มขึ้นมากกว่า 800 คน มีผู้ป่วยอัมพาตได้รับการดูแลที่บ้านมากขึ้นกว่า 100 ราย ผลการประเมินความพึงพอใจมีชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการจำนวน 882 คน มีความพึงพอใจในระดับดีมากและดี ร้อยละ 95.1 ผลการประเมินความพึงพอใจของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ดูแลพนักงานสหเวชศาสตร์ชุมชน จำนวน 56 คน มีความพึงพอใจในระดับดีมากและดี ร้อยละ 83.9 จากผลการศึกษาในโครงการวิจัยนี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการพัฒนาหน่วยสหเวชศาสตร์ชุมชนขึ้นที่สถานีอนามัยมีความสำคัญอย่างมาก ชาวบ้านได้รับการทางด้านสาธารณสุขอย่างทั่วถึงมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำงานเชิงรุกทางด้านการป้องกันโรคในพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพดีขึ้นอย่างมาก หากโครงการนี้ได้รับการขยายผลไปยังพื้นที่อื่นของประเทศไทยต่อไป จะทำให้ชาวบ้านมีสุขภาพที่ดีขึ้น ลดอุบัติการณ์การเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังต่างๆ ได้ และอาจทำให้ภาระค่าใช้จ่ายทางด้านการรักษาโรคของประเทศไทยในภาพรวมลดน้อยลง

* ภาควิชาเวชศาสตร์การธนาคารเลือด, # ภาควิชากายภาพบำบัด, @ ภาควิชาเคมีคลินิก,

& ภาควิชาจุลทรรศน์ศาสตร์คลินิก, § สำนักงานเลขานุการ

Abstract

Winai Dahlan^{*}, Somnuek Gulsatitporn[#], Vanida Nopponpunth[@], Suphan Soogarun[&],
Suwimol Sapwarobol^{*}, Sirichai Adisakwattana^{*}, Tipayanate Ariyapitipun^{*}, Praneet Pensri[#],
Rachaneeporn Tiyawisutsri^{*}, Montakarn Chaikumarn[#], Phusita Bolisutthikul[#],
Supatra Pornchaisakuldee^{\$}

246351

One of the problems of health service systems of Thailand is a lack of allied health sciences personnel including Medical Technologist, Physiotherapist, Dietitian, and other related professional. The people who live in communities not receive health care services as well and efficiently. The main objective of this research is to develop a Community Allied Health Science Unit with the public health workforce that can provide services to reinforce health effectively. Operations research begins with a study area for research. Developing a course to improve the potential of the health care volunteers become the community allied health science staff. Set up a community allied health sciences unit at the primary health care station. Set up the management system so that community allied health sciences staff can operate fully potential and finally, to evaluate the performance of community allied health sciences staff. Result from this research project has developed a course "Community Allied Health Sciences Staff" which cover a basic knowledge of the community health sciences and related knowledge. Course content has 14 topics use periods in 96 hours of training. This research produce community allied health sciences staff for 2 versions. One for primary health care number 12 (Chan-Tieng Netwiset) Bangkorlaem district, Bangkok which have 14 staffs to represent the community allied health sciences service for people who live in urban communities and another for primary health care 6 station in Damnoensaduak district, Rathcburi including Nongsalid health station, Donpai health station, Taluang health station, Damnoensaduak health station, Buangam health station, and Tanad health station which have 28 staffs to represent the community allied health sciences service for people who live in rural communities. Community allied health sciences staff have 4 principle missions including non-communicable disease screening, proper nutrition and exercise advices, community home health care for high risk people and patient who cannot go to health station, and community allied health sciences campaign. Community

allied health sciences staff works as health care coordinator between public health officer and villagers. Community allied health sciences staff of 42 people can provide health science service for villagers in both areas more than 10,000 persons. Villagers who never screening test gets examined more than 2,000 persons. High risk to non-communicable disease people can change the nutrition behavior more than 1000 people. Villagers have proper exercise regularly more than 800 people. And paralysis patient taken care at home more than 100 patients. Participating villagers of 882 people evaluate satisfaction level very well and good 95.1 percent. Public health officer of 56 people evaluate satisfaction level very well and good 83.9 percent. From the result of this research project shows clearly that the important of the development of community allied health sciences unit at health station. Villagers receive health care services more thoroughly. Especially, offense working in disease prevention has good performance. If this project is to extend the results to another area of Thailand, it may gives villagers have better health, reduce the incidence of non-communicable disease, and may reduce medical treatment burden of Thailand.

* Department of Transfusion Medicine, # Department of Physical Therapy,
@ Department of Clinical Chemistry, & Department of Clinical Microscopy, \$ Secretary Office

สารบัญ

หัวข้อ	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	i
บทคัดย่อ	ii
บทที่ 1 บทนำ (Introduction)	1
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม (Review Literature)	8
บทที่ 3 วัสดุและวิธีการ (Materials and Methods)	14
บทที่ 4 ผลการศึกษา (Results)	
การวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรพนักงานสหเวชศาสตร์ชุมชน เขตเมือง	26
- หลักสูตร พนักงานสหเวชศาสตร์ชุมชน สำหรับอาสาสมัครสาธารณสุข (ออส.)	53
การประยุกต์เพื่อการสร้างหน่วยสหเวชศาสตร์ชุมชนต้นแบบ	69
- การพัฒนางานสร้างหน่วยสหเวชศาสตร์ชุมชนต้นแบบ	82
- ผลการปฏิบัติงานของพนักงานสหเวชศาสตร์ชุมชน	84
การขยายงานการจัดตั้งหน่วยสหเวชศาสตร์ชุมชนต่างพื้นที่	99
- หลักสูตร พนักงานสหเวชศาสตร์ชุมชน สำหรับอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.)	119
- การดำเนินงานของหน่วยสหเวชศาสตร์ชุมชน ประจำสถานีอนามัย	152
- การปฏิบัติงานของพนักงานสหเวชศาสตร์ชุมชน อำเภอดำเนินสะดวก	154
- การประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้เข้ารับบริการ	168
- การประเมินผลความพึงพอใจของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข	169
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา (Conclusions)	170
เอกสารอ้างอิง (References)	186
ภาคผนวก	
1 หนังสือรับรองจากคณะกรรมการพิจารณาการวิจัยในคนกลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 1	195
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	
2 ข้อมูลสำหรับประชากรตัวอย่างหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย	196
3 ใบยินยอมของประชากรตัวอย่างหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย	198
4 หนังสืออนุมัติจัดอบรมหลักสูตรพนักงานสหเวชศาสตร์ชุมชน	199
5 ใบสมัครเข้าอบรมในหลักสูตรพนักงานสหเวชศาสตร์ชุมชน	200

สารบัญ

หัวข้อ	หน้า
ภาคผนวก (ต่อ)	
6 ไบบันทึกผลการตรวจสุขภาพ (โดยพนักงานสหเวชศาสตร์ชุมชน เขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร)	202
7 ใบรายงานผลการตรวจสุขภาพ (โดยพนักงานสหเวชศาสตร์ชุมชน เขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร)	204
8 แบบประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการ หน่วยสหเวชศาสตร์ชุมชน เขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร	206
9 เอกสารแผนปฏิบัติการให้คำแนะนำ จัดทำโดยพนักงานสหเวชศาสตร์ชุมชน เขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร	207
10 หลักสูตรฝึกอบรมมาตรฐานอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) พ.ศ. 2550	211
11 แนวทางการอบรม พี่นุฟู พัฒนาศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุข พ.ศ. 2550	224
สรุปรายงานการเงิน (งบประมาณรวม)	237
สรุปรายงานการเงิน (งบดำเนินการ)	238
